

Але Методичні рекомендації розроблені для оцінки вже завданих збитків. На жаль, в Україні не розроблені механізми для оцінки поточних екологічних зобов'язань, що унеможливує проведення повноцінного аналізу достатності понесених витрат. Прийняття процедур екологічної оцінки на рівні планів і програм повинно покращувати їх на практиці, створюючи більш узгоджені рамки для дій шляхом внесення важливої екологічної інформації у процес прийняття рішень. Включення ширшого комплексу факторів у процес прийняття рішень повинно сприяти їх сталості та ефективності.

Висновки

Екологічна інформація є об'єктом зацікавленості декількох груп користувачів. Потреби користувачів є різними і потребують врахування кожних при побудові ефективної системи обліку природоохоронної діяльності. З огляду на це облік природоохоронних заходів має вестися на щоденній основі для забезпечення оперативного доступу до неї. Але однією з головних проблем відображення екологічних збитків є їх достовірна оцінка, яка потребує залучення додаткових експертів і, відповідно, досить вагомих часових витрат, що ускладнює своєчасність відображення даних у бухгалтерському обліку. Цю проблему можливо вирішити шляхом внесення певних змін до діючого законодавства, розробки Методичних рекомендацій для оцінки екологічних зобов'язань, що дозволить підприємствам оперативно оцінювати свої обов'язки для ефективного планування природоохоронної діяльності.

Список використаних джерел

1. IX Model UN «UN. 65 Years in Action. Benefiting People and Planet» started in Kryvyi Rig School # 68 Організація об'єднаних націй в Україні. [Електрон. ресурс] / К.: 2013 – Режим доступу: <http://www.un.org.ua/ua/information-centre/news/1079>

2. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: Підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів. – 5 вид., доп. і перероб. [Текст]: [монографія] / Бутинець Ф.Ф. – Житомир: ПП «Рута», 2003. – 726 с.

3. Гура Н.О. Облік видів економічної діяльності. [Текст]: [монографія] / Гура Н.О. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 392 с.

4. Дорош Н.І. Аудит: теорія і практика [Текст]: [монографія] / Дорош Н.І. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2006. – 495 с.

5. Дрозд І.К. Зарубіжний досвід бухгалтерського обліку податкових різниць. / Дрозд І.К. // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія Економіка. Вип. 130. – 2011. – С. 18–21.

6. Максимів Л.І. Екологічний облік: проблеми формування та перспективи застосування / Максимів Л.І. // Вісник САДУ: Економіка та менеджмент. – Суми: Козацький вал, 2001. – С. 123–129.

7. Мельник Л.Г. Методи оцінки екологічних витрат. [Текст]: [монографія] / Л.Г. Мельник, О.І. Корінцева. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. – 288 с.

8. Москаленко А.П. Экономика природопользования и охраны окружающей среды [Текст]: [монографія] / А.П. Москаленко. – М.: ИКЦ «МарТ», Ростов-н/Д: Издательский центр «МарТ», 2003. – 224 с.

9. Пахомова Н.В. Экологический менеджмент. [Текст]: [монографія] / Пахомова Н.В., Эндерс А., Рихтер К. – СПб.: Питер, 2003. – 544 с. – С. 453.

10. Швець В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: підручник [Текст]: [монографія] / В.Г. Швець. – 3-є вид., переробл. і доп. – К.: Знання, 2008. – 535 с.

11. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 №996–XIV: [із змінами та доповненнями] [Електрон. ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.

12. Міністерство екології та природних ресурсів України [Електрон. ресурс] // Міністерство екології та природних ресурсів України: [сайт]. – Режим доступу: <http://newtest.menr.gov.ua/content/article/37>

УДК 336

Т.Е. БЕЛЯЛОВ,
студент, Київський національний університет технологій та дизайну,
Г.В. ГРИЦАЙ,
к.е.н., доцент кафедри «Фінанси», Київський національний університет технологій та дизайну

Платоспроможність як інструмент запобігання банкрутству на підприємстві

У статті викладено методичні вказівки щодо можливості використання платоспроможності як способу запобігання банкрутству на підприємстві. Досліджено практику діагностик імовірності загрози неплатоспроможності підприємства. Визначено методи щодо удосконалення визначення вірогідності банкрутства.

Ключові слова: банкрутство, платоспроможність, фінансовий стан, діагностика неплатоспроможності.

В статье изложены методические указания относительно возможности использования платежеспособности как способа предотвращения банкротства на предприятии. Исследована практика диагностики вероятности угрозы неплатежеспособности предприятия. Определены методы по совершенствованию определения вероятности банкротства.

Ключевые слова: банкротство, платежеспособность, финансовое состояние, диагностика неплатежеспособности.

The article is about the methodical possible use of solvency as preventing the solvency of the bankruptcy of the enterprise. Investigated the practice of modern diagnostic threat of insolvency of the company. Defined methods for the improvement of the definition of probability of bankruptcy.

Keywords: *bankruptcy, solvency, financial condition, diagnosis insolvency.*

Постановка проблеми. В сучасних умовах економічних перетворень удосконалення оцінювання і прогнозування ліквідності та платоспроможності підприємств є одним із пріоритетних завдань щодо забезпечення їхньої фінансової стабільності. На нинішньому етапі банкрутство підприємств є суттєвою проблемою для економіки України, яка викликана значною мірою зовнішніми причинами для підприємств. Через масовий характер дана проблема може істотно позначитися на платоспроможності не тільки окремих галузей і підгалузей, а й на економіці країни в цілому. У зв'язку з цим проблема запобігання неплатоспроможності підприємств – важливий етап в їхньому управлінні і забезпеченні стійкого функціонування. Це досить актуально на даний момент, тому що з кожним роком збільшується кількість підприємств, які на межі банкрутства або вже збанкрутували.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Аналізом банкрутства займалися досить багато вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких Е. Альтман, М.М. Берест [3], У. Бівер, В.Я. Герасимова, Р. Ліс, О.Ф. Плаксюк, О.Л. Пластун, Г. Спрінгейт, Дж. Таффлер, Г. Тішоу, А.П. Тимошенко та інші.

Дана тема зумовлена різкою необхідністю розроблення комплексу профілактичних заходів цілеспрямованого характеру для оздоровлення фінансово-економічної ситуації. Неплатоспроможність суб'єктів господарювання спричиняє проблеми, пов'язані зі збереженням технологічної цілісності, підтримкою соціальної сфери, стабільністю податкових надходжень. Саме розвиток сфери виробництва засобів виробництва є необхідною умовою виходу економіки країни з кризового стану.

Метою статті є розвиток теоретичних положень та розробка методичних і практичних рекомендацій, спрямованих на підвищення стійкості та запобігання банкрутства за допомогою інструментів платоспроможності.

Виклад основного матеріалу. Проблема запобігання неплатоспроможності підприємств ще далека від свого вирішення. Насамперед це стосується завдання своєчасного визначення настання фази неплатоспроможності підприємства і прогнозування її зміни.

В Україні в умовах загострення фінансової кризи жодне підприємство не застраховане від банкрутства. Його функціонування неможливе без виникнення причин, які можуть призвести до боргів, у результаті чого виникає неспроможність боржника задовольнити вимоги кредиторів щодо оплати товарів, робіт чи послуг.

Згідно із Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [1] бан-

крутство – визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедур санації та мирової угоди і погасити встановлені у порядку, визначеному цим законом, грошові вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури.

В основу сучасної системи банкрутства підприємств України покладено нормативно-правову базу, спрямовану не на ліквідацію виробничих потужностей підприємств-боржників, а на їхнє збереження, відновлення виробництва, забезпечення робочими місцями працюючого населення, збереження великої кількості платників податків, життєздатних клієнтів банківської системи.

Щоб процедура банкрутства в Україні відповідала досягненням світової практики в цій сфері, потрібно скоротити її тривалість і вартість, поліпшити відсоток повернення вимог кредиторів, а також максимально забезпечити реальну спрямованість на відновлення платоспроможності.

Фінансовий стан можна оцінювати з погляду його короткострокової і довгострокової перспективи. У короткостроковій перспективі критерієм оцінки фінансового стану підприємства є його ліквідність і платоспроможність, тобто здатність вчасно і в повному обсязі розраховуватися за своїми зобов'язаннями.

Одним з основних чинників банкрутства підприємств є неспроможність виконувати своєчасно свої боргові зобов'язання, втрата платоспроможності. Зниження платоспроможного попиту на зовнішньому і внутрішньому ринках на товари, роботи і послуги українських підприємств справило негативний вплив на їхню діяльність. Скорочення попиту призвело до скорочення обігових коштів, що, своєю чергою, змусило скорочувати витрати за рахунок зменшення обсягу випуску продукції, призупинення проектів розвитку і розширення діяльності. Значна кількість підприємств у такій ситуації зіткнулися з проблемами платоспроможності.

Кризовий стан підприємства в основному викликаний браком власних коштів та неефективним розпорядженням залучених та запозичених коштів. Крім того, за недостатньої кваліфікаційної підготовленості керівників або неправильного застосування управлінських рішень менеджерами підприємства нейтралізація негативних кризових явищ іноді неможлива. За відсутності конкретної програми та стратегії дій підприємство може дійти до повного банкрутства та ліквідації господарюючої одиниці.

Важливу роль у забезпеченні ефективних форм господарювання на вітчизняних підприємствах відіграє аналіз фінансового стану підприємств, який відповідає за відбір, оцінку та інтерпретацію фінансових, економічних та інших даних, що впливають на процес прийняття інвестиційних та фінансових рішень. Найважливішою при цьому є оцінка платоспроможності підприємств, оскільки у короткостроковій перспективі фінансовий стан характеризується саме платоспроможністю [4].

Відповідно до методики, яка дозволяє визначити економічний показник рівня неплатоспроможності підприємства, його можна визначити таким чином:

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

$$\Pi_n = D_{\Phi I} + \Pi_{\Phi I} + \Gamma_k - \Pi_z, \quad (1)$$

де $D_{\Phi I}$ – довгострокові фінансові інвестиції (Ф1 р. 040, 045);

$\Pi_{\Phi I}$ – поточні фінансові інвестиції (Ф1 р. 220);

Γ_k – грошові кошти та їхні еквіваленти (Ф1 р. 230, 240);

Π_z – поточні зобов'язання (Ф1 р. 620).

Для прогнозування й оцінки потенційного банкрутства економічного суб'єкта окрім вітчизняних моделей необхідно використовувати й інші показники, розроблені зарубіжними авторами, – коефіцієнт Бівера, Z–рахунок Альтмана (двофакторна та п'ятифакторна моделі), показники діагностики Конана і Гольдера, тести на ймовірність банкрутства Лису та Таффлера, модель Спрінгейта.

Модель Бівера. Ознакою формування незадовільної структури балансу є такий фінансовий стан підприємства, за якого протягом тривалого періоду (щонайменше два роки) коефіцієнт Бівера не перевищує 0,2, що свідчить про не бажане скорочення прибутку, спрямованого на розвиток підприємства.

Модель Альтмана. Альтманом запропоновано дво- і п'ятифакторну моделі Z–рахунку. Його метою було визначення можливостей використання моделі для диференціації фірм, перед якими не стоїть загроза банкрутства, і компаній з високою ймовірністю майбутнього розорення. Індекс Альтмана являє собою функцію від деяких показників, що характеризують економічний потенціал підприємства і результати його роботи за минулий період.

Показники діагностики платоспроможності Конана і Гольдера. Аналіз формули Конана – Гольдера свідчить про некоректне ставлення авторів до кредиторської заборгованості, яка не прийнята до уваги при розробці формули. Слід було б проаналізувати можливість обліку інших сум податків (наприклад, податку на майно), що впливає на фінансовий стан і платоспроможність економічних суб'єктів.

Вірогідність банкрутства наведена в табл. 1.

Модель Лису (z_n) і Таффлера (z_T). Модель Лису враховує такі результати діяльності, як ліквідність, рентабельність і фінансова незалежність організації. Слід враховувати що, модель Лису визначення ймовірності банкрутства при аналізі підпри-

ємств показує децю завищені оцінки, оскільки значний вплив на підсумковий показник справляє прибуток від продажів, без обліку фінансової діяльності та податкового режиму. Якщо: $z_n \geq 0,037$ – ймовірність банкрутства невелика, а оскільки значення підприємства менші, то і ймовірність більша.

Модель Таффлера. Загалом по змістовності і набору факторів–ознак модель Таффлера ближче до реалій, ніж модель Лиса.

Якщо: $z_T > 0,3$ – підприємство має гарну довгострокову перспективу діяльності; $z_T < 0,2$ – існує ймовірність банкрутства.

Модель Спрінгейта

$$\lambda = 1,03x_1 + 3,07x_2 + 0,33x_3 + 0,4x_4.$$

Якщо: $\lambda < 0,862$ – фінансовий стан підприємства нестабільний, і воно є потенційним банкрутом; $\lambda > 2,45$ – загроза банкрутству мінімальна.

Якщо говорити про моделі оцінки ймовірності банкрутства, потрібно розуміти, що коефіцієнти даних моделей розраховувалися для американських компаній, і тому потрібно бути дуже обережними при використанні перерахованих вище моделей в нинішніх умовах.

Ідентифікація рівня неплатоспроможності та типу ситуації банкрутства здійснюється на підставі Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, які затверджені наказом Міністерства економіки України від 17 січня 2001 року № 10.

Методичні рекомендації розроблені з метою забезпечення однозначності підходів при оцінці фінансово–господарського стану підприємств, виявленні ознак поточної, критичної чи надкритичної їх неплатоспроможності та ознак дій, передбачених статтями 1562–1564 Кримінального кодексу України [2] приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, а також для своєчасного виявлення формування незадовільної структури балансу для здійснення випереджувальних заходів щодо запобігання банкрутству підприємств.

Таблиця 1

Z	0,210	0,048	0,002	–0,0026	–0,068	–0,087	–0,107	–0,133	–0,164
вірогідність	100%	90%	80%	70%	50%	40%	30%	20%	10%

Таблиця 2

Стан	Визначення
1. Поточна неплатоспроможність	Фінансовий стан підприємства, при якому через випадковий збіг обставин суми наявних у нього коштів та високоліквідних активів недостатньо для погашення поточного боргу (виконання зобов'язань перед кредиторами після терміну їх сплати, в тому числі із заробітної плати, сплати податків і зборів). При наявності на будь-яку дату відповідає законодавчому визначенню «неспроможне підприємство», на початок та кінець кварталу – «боржник»
2. Критична неплатоспроможність	Фінансовий стан підприємства, при якому на початку і в кінці звітного кварталу, що передував поданню заяви про порушення справи про банкрутство, має місце невиконання нормативних значень коефіцієнта покриття (К пок) та коефіцієнта забезпеченості власними коштами (К заб). Відповідає законодавчому визначенню «потенційний банкрут»
3. Надкритична неплатоспроможність	Фінансовий стан підприємства, при якому задоволення визначених судом вимог кредиторів можливо не інакше, як через застосування ліквідаційної процедури. Відповідно до закону підприємство зобов'язане в місячний термін звернутися до господарського суду із заявою про порушення справи про банкрутство

Відповідно до Методичних рекомендацій діагностуються зазначені нижче (табл. 2) види неплатоспроможності.

Причинами неплатоспроможності бувають:

- невиконання плану з випуску продукції;
- недотримання режиму економії, перевитрати по собівартості;
- недотримання плану прибутків і як результат – нестача власних джерел самофінансування;
- високий процент оподаткування;
- відвернення коштів у наднормативні запаси сировини, матеріалів, готової продукції.

Для підвищення платоспроможності можна виділити певні дії, які сприятимуть підвищенню ефективності діяльності суб'єктів господарювання і запобіганню банкрутства підприємства [5]:

1. Технологічні нововведення. Сучасні форми автоматизації та інформаційних технологій справляють найістотніший вплив на рівень і динаміку ефективності виробництва продукції (надання послуг).

2. Рівень ефективності використання устаткування. Устаткуванню належить провідне місце в програмі підвищення ефективності передусім виробничої, а також іншої діяльності суб'єктів господарювання.

3. Ресурсозберігаючі технології. Матеріали та енергія позитивно впливають на рівень ефективності діяльності, якщо розв'язуються проблеми ресурсозбереження, зниження матеріаломісткості та енергоємності продукції (послуг), раціоналізується управління запасами матеріальних ресурсів і джерелами постачання.

4. Конкурентоспроможність продукції. Якість продукції і зовнішній вигляд (дизайн) також є важливими чинниками ефективності діяльності суб'єктів господарювання.

5. Працівники. Основним джерелом і визначальним чинником зростання ефективності діяльності є працівники – керівники, менеджери, спеціалісти, робітники.

6. Організація і система. Єдність трудового колективу, раціональне делегування відповідальності, належні норми керування характеризують ефективність діяльності підприємства (установи), що забезпечує необхідну спеціалізацію та координацію управлінських процесів, а отже, вищий рівень ефективності (продуктивності) будь-якої складної виробничо-господарської системи.

7. Стиль управління. Він поєднує професійну компетентність, діловитість і високу етику взаємовідносин між людьми, практично впливає на всі напрямки діяльності підприємства (організації).

8. Інфраструктура. Важливою передумовою зростання ефективності діяльності підприємств (організацій) є достатній рівень розвитку мережі різноманітних інституцій ринкової та виробничо-господарської інфраструктури.

Постійний моніторинг діяльності суб'єктів господарювання та практична реалізація економічного механізму запобігання банкрутства можуть бути здійснені за допомогою запропонованого алгоритму діагностики банкрутства в економіці, що включає в себе такі етапи: підготовчий етап (добір команди

аналітиків, постановка мети і завдань діагностики), етап збору інформації (збір інформації, добір релевантної її частини, оцінка вірогідності зібраної інформації), етап проектування (побудова інструментів: фактори, симптоми, схеми управлінського аналізу, система показників діагностики, математичні моделі, метод експертних оцінок), розрахунковий етап (написання програмних засобів і розрахунки), аналітичний етап (оцінка й аналіз), етап видачі рекомендацій (прогноз розвитку і рекомендації щодо запобігання кризової ситуації).

Висновки

Платоспроможність характеризує здатність підприємства своєчасно та в повному обсязі погашати свою заборгованість. З метою запобігання кризової ситуації підприємства повинні вміти оцінювати та управляти платоспроможністю, мати ефективний інструментарій. Для прогнозування й оцінки потенційного банкрутства економічного суб'єкта можна використати вітчизняні та зарубіжні моделі. Це дасть змогу краще оцінити фінансовий стан підприємства. На сучасному етапі більшість підприємств нашої країни знаходяться або в кризовій ситуації, або на межі кризи. І тому треба розробити систему заходів, що допоможе завчасно спрогнозувати банкрутство підприємств, виявити негативні кризові явища та застосувати заходи антикризової політики управління щодо недопущення чи подолання фінансової кризи. Основне завдання законодавства про банкрутство – не лише забезпечення реальних механізмів відновлення платоспроможності потенційно спроможних підприємств, а й надання можливості інвесторам легально повернути вкладені в збанкрутілі підприємства кошти. Прозора і динамічна процедура банкрутства дозволить швидко повертати активи в економічний обіг і, таким чином, забезпечити їх ефективне використання, яке в результаті створить більш сприятливі умови для інвесторів. Також запропоновані підходи включають вісім основних етапів, які приведуть до значного підвищення платоспроможності підприємств.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (в редакції Закону України від 30.06.99 №784–XII).
2. Наказ «Про Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства» від 17.01.2001 №10. – С. 1562–1564.
3. Берест М.М. Критичний аналіз змісту економічної категорії «банкрутство» // Берест М.М., Тимошенко А.П. // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2010. – №29. – С. 69–72.
4. Брижань І.А. Контролінг в системі інструментів забезпечення платоспроможності підприємства // Економіка і регіони – 2009. – №3. – С. 55–60.
5. Тимош І.М. Організаційно-методичний механізм запобігання банкрутства підприємства // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – №6. – С. 23–25.